

فصل نهم

بازرگانی داخلی

در سال ۱۳۸۴، براساس آمار مقدماتی، حدود ۲۲۲/۹ هزار میلیارد ریال کالای کشاورزی و ۵۳۸/۲ هزار میلیارد ریال کالای صنعتی از محل تولیدات داخلی و ۳۶۹/۸ هزار میلیارد ریال کالای وارداتی به بازار داخلی عرضه شد که در نتیجه آن ۱۸۱/۹ هزار میلیارد ریال ارزش افزوده به قیمت‌های جاری در بخش بازرگانی داخلی ایجاد شد. سهم ارزش افزوده بخش بازرگانی از تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه با احتساب نفت ۱۰/۸ درصد بود که نسبت به سال قبل ۰/۴ واحد درصد کاهش یافت. در این سال رشد ارزش افزوده بخش بازرگانی نسبت به سال قبل بر پایه قیمت‌های ثابت ۶/۸ درصد بود. همچنین در سال مورد بررسی، رشد ارزش افزوده فعالیت‌های خرده فروشی و عمده فروشی به قیمت‌های ثابت به ترتیب معادل ۷/۳ و ۶/۶ درصد و سهم آنها از کل ارزش افزوده بخش بازرگانی داخلی به ترتیب معادل ۳۳/۸ و ۶۶/۲ درصد بود.

۹-۱- سیاست‌ها و مقررات

در سال ۱۳۸۴، ستاد بررسی و کنترل قیمت‌ها، فهرست کالاهای مشمول ماده (۳۹) قانون برنامه چهارم توسعه را به شرح ذیل تعیین نمود. مطابق بند (ج) این ماده، قیمت‌گذاری کالاها و خدمات عمومی و انحصاری و کالاهای اساسی محدود شده و چنانچه دولت به هر دلیل فروش کالاها یا خدمات مذکور را به قیمتی کمتر از قیمت تعیین شده تکلیف کند، مابه‌التفاوت قیمت تعیین و تکلیف شده می‌باید همزمان تعیین و از محل اعتبارات و منابع دولت در سال اجرا پرداخت یا از محل بدهی دستگاه ذی‌ربط به دولت تهاتر شود:

۱- **کالاها و خدمات اساسی** شامل بخش مربوط به تعهدات توزیع داخلی کالاهای قند و شکر، برنج، روغن نباتی، پنیر، گوشت قرمز و سفید، دستمزد آسیابانی و دستمزد تصفیه شکر خام و تبدیل به قند، بخش یارانه‌ای کالاهای آرد و نان، شیر، شیر خشک اطفال، کاغذ، دفترچه تحصیلی، واکسن و داروهای دامی و طیور، سم و بذر، پودر شوینده و کود شیمیایی و کالاهای واکسن و داروهای انسانی، کیسه پروپیلن و تجهیزات پزشکی شامل سرنگ، ست خون، ست سرم و آنژیوکت می‌باشد.

۲- **کالاها و خدمات انحصاری** شامل کتب درسی تا پایان مقطع متوسطه، تراکتور و کمباین مربوط به تعهدات توزیع دولتی و دخانیات مورد عرضه توسط شرکت دخانیات ایران می‌باشد.

۳- **کالاها و خدمات عمومی** شامل خدمات بهداشتی و درمانی، حمل و نقل درون شهری، قیمت پایه بلیت مسافری ریلی دولتی، راه آهن شهری (مترو)، خدمات صدور و تمدید گواهینامه، گذرنامه، پلاک خودرو، ثبت احوال و اسناد و املاک می‌باشد.

علاوه بر این، ستاد بررسی و کنترل قیمت‌ها در سال ۱۳۸۴ قیمت خرید شکر تولیدی کارخانجات چغندری و نیشگری را به میزان ۵۴۸۰ ریال به ازای هر کیلوگرم تعیین و مقرر کرد تا در ارتباط با شکر، طرح جامعی توسط کمیته‌ای با مسئولیت وزارت بازرگانی و عضویت وزارتخانه‌های جهاد کشاورزی و صنایع و معادن و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه شود.

مطابق تصویب وزیران عضو کمیسیون ماده یک آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات، در سال ۱۳۸۴ ابتدا سود بازرگانی واردات شکر سفید و خام به ترتیب به میزان ۵۰ و ۳۰ درصد تعیین شد^(۱)؛ لیکن براساس تصمیم مجدد کمیسیون مزبور سود بازرگانی شکر خام به ۱ درصد و شکر تصفیه شده به ۱۶ درصد کاهش یافت^(۲). بدین ترتیب با کاهش نرخ تعرفه واردات شکر که به منظور رفع کمبود بازار داخلی صورت گرفت، مقدار واردات شکر در سال ۱۳۸۴ نسبت به سال قبل ۲۷۳ درصد افزایش یافت. همچنین سود بازرگانی پرتقال، نارنگی و سیب وارداتی تا تاریخ ۱۳۸۴/۱۲/۱ به میزان ۳۰ درصد و بعد از آن تاریخ به صفر درصد تقلیل یافت^(۳). سود بازرگانی ماهی آزاد نیز از ۲۶ درصد به ۴ درصد کاهش یافت^(۴).

علاوه بر این، در این سال سود بازرگانی نخود از ۱۱ درصد به ۱ درصد، لپه از ۱۱ درصد به ۶ درصد و عدس و پیاز از ۲۶ درصد به ۱۱ درصد (برای مواردی که تا تاریخ ۱۳۸۵/۳/۱ وارد گمرک‌های ایران شوند) کاهش داده شد^(۵). همچنین سود بازرگانی گوشت گاو و گوشت گوسفند یخ‌زده از ۴۶ درصد به ۱۱ درصد تقلیل یافت و سود بازرگانی دام زنده نیز از ۱۶ و ۱۱ درصد برای تعرفه‌های مختلف به صفر درصد کاهش یافت^(۶). دلیل اصلی کاهش نرخ تعرفه کالاهای مورد اشاره، رفع کمبود داخلی، کاهش رشد قیمت و حمایت از مصرف‌کنندگان داخلی بوده است.

اصلاح تصویب‌نامه موضوع نظام تامین و تعیین قیمت کالاها و خدمات (سبد حمایتی) از دیگر مصوبات دولت در سال ۱۳۸۴ بود. مطابق این تصمیم، کلیه فرآورده‌ها و محصولات لبنی غیر یارانه‌ای به فهرست بخش دوم گروه اول موضوع جداول پیوست تصویب‌نامه مورخ ۱۳۸۰/۲/۲۳ اضافه و مقرر شد تا قیمت‌گذاری این فرآورده‌ها و محصولات توسط واحد تولیدی ذی‌ربط، صرفاً با رعایت ضوابط قیمت‌گذاری سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان از اول تیرماه ۱۳۸۴ صورت گیرد و تخلف از آن مشمول طرح تنظیم بازار و رسیدگی محاکم تعزیرات یا قانون نظام صنفی کشور باشد^(۷).

تدوین برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک از مهم‌ترین تصمیمات دولت در سال ۱۳۸۴ برای نوسازی شبکه بازرگانی کشور و گسترش بازارهای داد و ستد و انجام خدمات الکترونیک بود. مطابق این تصمیم، اغلب وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها، دستگاه‌ها و شرکت‌های دولتی عرضه‌کننده خدمات، بانک‌ها، بیمه‌ها و نظایر آن ملزم شدند تا با همکاری سایر مراجع ذی‌ربط برای ایجاد شرایط و بسترهای لازم و همچنین آموزش مفاهیم، مهارت‌ها و منافع تجارت الکترونیک در کلیه سطوح، برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک را در کشور اجرا نمایند^(۸).

در سال ۱۳۸۴، اساسنامه شرکت غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده‌گانه که شامل همه استان‌های کشور می‌باشد به تصویب رسید. شرکت‌های مزبور از تغییر نام شرکت‌های بهمن مرکزی، بهمن خزر، بهمن فارس، بهمن خوزستان، بهمن خراسان، بهمن گستر کرانه جنوب، بهمن گستر سفیدرود، بهمن غرب، بهمن گستر بیستون، بهمن گستر زاینده‌رود، بهمن شرق، بازرگانی سوسنگرد، حمل و نقل داخلی سوسنگرد و راه ماشین ایجاد شدند.

۱- مصوبه شماره ۴۹۱۰۸/ت/۳۴۱۰۸ هـ مورخ ۱۳۸۴/۹/۹ مصوب کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات
 ۲- مصوبه شماره ۶۹۹۰۶/ت/۳۴۳۳۸ ک مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱ مصوب کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات
 ۳- مصوبه شماره ۵۹۶۰۹/ت/۳۴۱۹۰ ک مورخ ۱۳۸۴/۹/۲۸ مصوب کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات
 ۴- مصوبه شماره ۸۴۷۸۲/ت/۳۴۵۷۹ ک مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۱۶ مصوب کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات
 ۵- تصویب‌نامه شماره ۶۹۹۰۸/ت/۳۴۳۳۹ هـ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۱ هیئت وزیران
 ۶- مصوبه شماره ۸۵۹۳۸/ت/۳۴۵۸۰ ک مورخ ۱۳۸۴/۱۲/۲۰ مصوب کمیسیون ماده (۱) آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات
 ۷- مصوبه شماره ۲۳۷۸۲/ت/۳۳۳۶۳ هـ مورخ ۱۳۸۴/۴/۲۱ هیئت وزیران
 ۸- مصوبه شماره ۳۱۷۶۶/ت/۳۳۲۲۹ هـ مورخ ۱۳۸۴/۵/۲۵ هیئت وزیران

انجام فعالیت‌هایی از قبیل واردات، خرید، تدارکات و تجهیزات، نگهداری، ذخیره‌سازی (انبار، سیلو و ...)، آماده‌سازی، بسته‌بندی، توزیع، فروش و صادرات کالاها، اساسی، حساس و ضروری و همچنین خرید، ایجاد، احداث، اداره، اجاره، استجاره و نگهداری تجهیزات و تاسیسات ذخیره‌سازی کالاها، اساسی و ضروری از قبیل انبار و سیلو از وظایف اصلی این شرکت می‌باشد.

علاوه بر این، ارائه خدمات بازرگانی، آموزشی، پژوهشی و آزمایشگاهی، انجام تمهیدات لازم به منظور مشارکت بخش غیر دولتی، انجام اموری که شرکت بازرگانی دولتی ایران به عنوان کارگزار، آن را به این شرکت ارجاع می‌دهد و اجرای سیاست‌های شرکت بازرگانی در زمینه نظارت بر تولید و توزیع کمی و کیفی آرد در سطح منطقه از وظایف شرکت‌های غله و خدمات بازرگانی مناطق چهارده‌گانه می‌باشد.

۹-۲- سرمایه‌گذاری دولت

در سال ۱۳۸۴، اعتبارات مصوب تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی برای امور بازرگانی داخلی به میزان ۴۸۱ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مصوب سال قبل ۳۱/۳ درصد رشد داشت. در این سال اعتبارات پرداختی با ۶۱/۶ درصد افزایش به ۴۶۷/۱ میلیارد ریال رسید. میزان تحقق اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای پرداخت شده در بخش بازرگانی داخلی حدود ۹۷/۱ درصد بود که در مقایسه با نسبت مشابه در سال قبل (۷۸/۹ درصد) عملکرد بهتری داشت. اعتبارات پرداختی بابت برنامه کمک‌های فنی و اعتباری به بخش خصوصی و تعاونی بیشترین سهم از اعتبارات تخصیص یافته به بخش بازرگانی داخلی (به میزان ۵۹/۱ درصد) را به خود اختصاص داد و سهم برنامه تنظیم بازار داخلی از اعتبارات پرداختی ۳۴/۲ درصد بود.

در میان طرح‌ها و پروژه‌های برنامه تنظیم بازار داخلی در سال ۱۳۸۴ طرح‌های احداث و توسعه سیلوه‌ها و تجهیز مراکز خرید گندم با ۶۲/۷ میلیارد ریال بیشترین اعتبار تخصیصی (به میزان ۳۹/۲ درصد) را به خود اختصاص دادند. همچنین سهم کمک‌های فنی و اعتباری احداث تاسیسات نگهداری گندم و بهسازی نانوایی‌ها از کل اعتبارات مربوط به برنامه کمک‌های فنی و اعتباری به بخش خصوصی و تعاونی به میزان ۲۰/۲ درصد (۵۵/۸ میلیارد ریال) بود.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دولت در فصل بازرگانی داخلی (۱)

درصد تحقق		عملکرد		ارقام مصوب		(میلیارد ریال)
۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۴	▲ ۱۳۸۳	۱۳۸۴	▲ ۱۳۸۳	
۹۷/۱	۷۸/۹	۴۶۷/۱	۲۸۹/۰	۴۸۱/۰	۳۶۶/۲	بازرگانی داخلی
۵۴/۶	۴۰/۶	۱۵۹/۹	۱۳۹/۵	۲۹۲/۸	۳۴۲/۶	برنامه تنظیم بازار داخلی
۰	۰	۰/۰	۱۳۷/۳	۰/۰	۰/۰	برنامه نظارت بر امور بازرگانی
۸۲/۰	۵۴/۰	۳۱/۰	۱۲/۲	۳۷/۸	۲۲/۶	برنامه سیاست‌گذاری، مدیریت و نظارت بر فعالیت‌ها (۲)
۱۸۳/۶	۰	۲۷۶/۲	۰/۰	۱۵۰/۴	۰۰۰	برنامه کمک‌های فنی و اعتباری به بخش خصوصی و تعاونی
۸۵/۰	۶۷/۳	۱۱۷۶۳۸/۷	۷۲۳۰۶/۳	۱۳۸۴۰۹/۰	۱۰۷۴۶۶/۰	کل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای کشور (۳)

ماخذ: قوانین بودجه و خزانه‌داری کل وزارت امور اقتصادی و دارایی
 ۱- شامل اعتبارات ملی بخش بازرگانی داخلی بوده و اعتبارات استانی و بخش تعاون را در بر نمی‌گیرد.
 ۲- عنوان این برنامه در سال قبل برنامه تامین تجهیزات و ماشین‌آلات و تعمیرات اساسی بوده است.
 ۳- رقم مصوب اصلاحی (شامل متمم‌های بودجه) می‌باشد.

۹-۳- تسهیلات بانکی

در سال مورد بررسی، مانده تسهیلات اعطایی بانکی‌ها و موسسات اعتباری به بخش بازرگانی داخلی ۵۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت و به ۹۱/۸ هزار میلیارد ریال رسید. مانده تسهیلات اعطایی به بخش‌های غیر دولتی و دولتی بازرگانی داخلی به ترتیب با ۱۴/۹ و ۷۲/۲ درصد رشد نسبت به سال قبل به ۷۰ و ۲۱/۷ هزار میلیارد ریال رسید. بررسی عملکرد بانک‌ها و موسسات اعتباری نشان می‌دهد همانند سال قبل بیشترین سهم از مانده تسهیلات اعطایی (۷۶/۳ درصد) متعلق به بخش غیر دولتی بوده است. در سال مذکور، سهم بانک‌های تجاری دولتی از کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی داخلی ۸۰/۱ درصد، بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر دولتی ۱۹/۷ درصد و بانک‌های تخصصی ۰/۲ درصد بود. در این میان، سهم بانک‌ها و موسسات اعتباری غیر دولتی از رشد بالایی برخوردار بود و سهم آن از مانده تسهیلات اعطایی به بخش بازرگانی داخلی از ۱۰/۲ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۱۹/۷ درصد در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، مانده مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری از بخش غیر دولتی بازرگانی داخلی ۸۷/۱ درصد نسبت به پایان سال قبل افزایش یافت و به ۵۵۸۰/۸ میلیارد ریال رسید. سهم بانکهای تجاری دولتی در خالص مانده مطالبات مذکور ۸۸/۱ درصد بود که ۲۹/۵ درصد (۱۴۴۸/۸ میلیارد ریال) آن به بانک صادرات تعلق داشت. از میان بانکهای تخصصی نیز بانک توسعه صادرات ۱۲۴/۲ میلیارد ریال مطالبات سررسید گذشته و معوق از بخش غیر دولتی بازرگانی داخلی را دارا بود. مانده خالص مطالبات سررسید گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری غیر دولتی از بخش بازرگانی داخلی معادل ۵۴۱/۳ میلیارد ریال بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل افزایش چشمگیری (۱۶۳/۲ درصد) نشان می‌دهد. از میان این موسسات، بانک پارسیان به تنهایی ۵۱/۳ درصد (۲۷۷/۶ میلیارد ریال) از مطالبات مذکور را به خود اختصاص داد.

مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش بازرگانی داخلی

(میلیارد ریال)

سهام (درصد)		درصد تغییر	سال		
۱۳۸۴	۱۳۸۳		۱۳۸۴	۱۳۸۳	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۵۴/۰	۹۱۷۶۹/۳	۵۹۵۷۳/۹	بخش‌های دولتی و غیر دولتی
۷۶/۳	۶۸/۳	۷۲/۲	۷۰۰۴۴/۰	۴۰۶۷۳/۰	بخش غیر دولتی
۵۶/۴	۵۷/۹	۵۰/۰	۵۱۷۸۲/۵	۳۴۵۱۵/۰	بانک‌های تجاری
۰/۲	۰/۲	۸۶/۰	۱۸۶/۰	۱۰۰/۰	بانک‌های تخصصی
۱۹/۷	۱۰/۲	۱۹۸/۴	۱۸۰۷۵/۵	۶۰۵۸/۰	بانکها و موسسات اعتباری غیر دولتی
۲۳/۷	۳۱/۷	۱۴/۹	۲۱۷۲۵/۳	۱۸۹۰۰/۹	بخش دولتی
۲۳/۷	۳۱/۷	۱۴/۹	۲۱۷۲۵/۳	۱۸۹۰۰/۹	بانک‌های تجاری
۰/۰	۰/۰	۰	۰/۰	۰/۰	بانک‌های تخصصی
۰/۰	۰/۰	۰	۰/۰	۰/۰	بانکها و موسسات اعتباری غیردولتی

۹-۴- معاملات بازرگانی

تعداد معاملات قطعی^(۱)، شرطی^(۲) و ذمه‌ای^(۳) ثبت شده در دفترخانه‌های اسناد رسمی کشور در سال ۱۳۸۴ برابر ۲/۸ میلیون فقره بود که نسبت به سال قبل ۱۸/۶ درصد رشد داشت. تعداد معاملات قطعی ثبت شده حدود ۲/۵ میلیون فقره بود که ۱۵/۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهد. همچنین تعداد معاملات شرطی و ذمه‌ای ثبت شده نیز به ترتیب ۴۷/۱ و ۶/۶ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت. از مجموع معاملات مذکور، ۳۵/۸ درصد در استان تهران صورت گرفت. تعداد معاملات ثبت شده در این استان نسبت به سال قبل ۲۱/۴ درصد افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، تعداد پرونده‌های اجرایی تشکیل شده در کل کشور (در ارتباط با عدم انجام تعهدات مربوط به معاملات ثبت شده) ۷۵/۷ هزار فقره بود که در مقایسه با سال ۱۳۸۳ حدود ۱۷/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. تعداد پرونده‌های اجرایی تشکیل شده در استان تهران نسبت به سال قبل ۲۱/۹ درصد افزایش یافت.

در سال ۱۳۸۴، حدود ۳۷۸/۱ میلیارد ریال سفته و برات به نرخ نیم در شهر تهران به فروش رسید که در مقایسه با سال قبل ۱۵/۲ درصد افزایش نشان می‌دهد. رشد مزبور نشان دهنده تاکید بیشتر عاملان اقتصادی بر دریافت تضمین به صورت سفته و برات در معامله است. در این سال میزان سفته و برات واخواست شده به مبلغ اسمی با حدود ۱۲۵/۶ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۶۶۱ میلیارد ریال رسید که در مقایسه با رشد متوسط سالانه ارزش سفته و برات واخواست شده طی پنج سال قبل (۳۴ درصد) قابل ملاحظه می‌باشد.

۱- اگر در عقد بیع هیچ‌گونه شرطی برای قبض مبیع ذکر نشده یا برای تادیه بهای مورد معامله و تسلیم مبیع موعود و شروطی معین نشده باشد، معامله قطعی است.
 ۲- اگر در عقد بیع برای قبض مبیع یا تادیه بهای آن شروطی معین یا برای فروشنده یا خریدار یا هر دو یا شخص ثالث، اختیار خاصی از قبیل اختیار فسخ در مدت معین تعیین شده باشد، معامله شرطی است.
 ۳- معامله‌ای است که به موجب آن شخص تعهد می‌کند وجه یا مال معینی را در موعود مقرر به دیگری پرداخت یا تسلیم نماید.

در سال مورد بررسی، تعداد ۷۱/۹ میلیون برگ سند به ارزش ۲۰۹۰/۸ هزار میلیارد ریال در اتاق پایاپای اسناد بانکی تهران مبادله شد که نسبت به سال قبل از لحاظ تعداد و ارزش به ترتیب ۵/۲ و ۱۵/۵ درصد افزایش یافت. نسبت ارزش اسناد بانکی مبادله شده در اتاق پایاپای تهران به تولید ناخالص داخلی در سال‌های ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴ به ترتیب ۱/۳ و ۱/۲ بود. رشد ارزش اسناد برگشتی نسبت به سال قبل ۳۱/۳ درصد بود. نسبت مبلغ اسناد برگشتی به کل اسناد مبادله شده در این سال ۴/۲ درصد بود که در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (در حدود ۳/۷ درصد) به میزان ۰/۵ واحد افزایش داشت.

۹-۵- شرکت‌های تعاونی

در سال ۱۳۸۴، تعداد ۳۰۴ شرکت تعاونی تامین نیاز تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و صنوف خدماتی که در زمینه تامین و توزیع کالا و خدمات فعالیت دارند در کشور به ثبت رسید که ۱۰/۹ درصد نسبت به سال قبل کاهش نشان می‌دهد. مجموع سرمایه اولیه شرکت‌های مذکور ۲۸۳۳۸ میلیون ریال بود که نسبت به سال قبل ۰/۴ درصد کاهش یافت. میزان اشتغال ایجاد شده توسط این شرکت‌ها ۲۹۸۹ نفر بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل ۱۳/۵ درصد کاهش نشان می‌دهد. در سال مورد بررسی، میزان سرمایه شرکت‌های تعاونی بازرگانی به ازای هر نفر از شاغلان ۹/۵ میلیون ریال بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل (۸/۲ میلیون ریال) حدود ۱۵/۹ درصد افزایش یافت. این نسبت در مورد شرکت‌های تامین نیاز تولیدکنندگان، مصرف‌کنندگان و صنوف خدماتی به ترتیب ۲/۴، ۲۰/۸ و ۵۲/۴ میلیون ریال به ازای هر شغل بود که در مقایسه با ارقام سال قبل نشان می‌دهد که تعاونی‌های تامین نیاز خدماتی با سرمایه سرانه بیشتری تاسیس شده‌اند.

وضعیت شرکت‌های تعاونی

درصد تغییر	۱۳۸۴	▲ ۱۳۸۳	
-۱۰/۹	۳۰۴	۳۴۱	تعداد
-۸/۸	۱۳۵	۱۴۸	تامین نیاز تولیدکنندگان
-۱۰/۶	۱۴۳	۱۶۰	تامین نیاز مصرف‌کنندگان
-۲۱/۲	۲۶	۳۳	تامین نیاز صنوف خدماتی
-۰/۴	۲۸۳۳۸	۲۸۴۴۸	سرمایه (میلیون ریال)
-۴۳/۳	۵۰۳۵	۸۸۷۶	تامین نیاز تولیدکنندگان
-۹/۰	۱۶۶۴۳	۱۸۲۸۵	تامین نیاز مصرف‌کنندگان
۴۱۷/۳	۶۶۶۱	۱۲۸۸	تامین نیاز صنوف خدماتی
-۱۳/۵	۲۹۸۹	۳۴۵۶	اشتغال (نفر)
-۱۸/۹	۲۰۶۱	۲۵۴۲	تامین نیاز تولیدکنندگان
۱۳/۳	۸۰۱	۷۰۷	تامین نیاز مصرف‌کنندگان
-۳۸/۶	۱۲۷	۲۰۷	تامین نیاز صنوف خدماتی

ماخذ: معاونت طرح و برنامه وزارت تعاون

تعداد اعضای تعاونی‌های ثبت شده در سال مورد بررسی با ۴۶/۳ درصد کاهش نسبت به سال ۱۳۸۳ به ۴۱/۸ هزار نفر رسید. بیشترین تعداد اعضا مربوط به شرکت‌های تامین نیاز صنوف خدماتی با ۳۴/۹ هزار نفر عضو بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل ۵۱ درصد کاهش یافت. سرانه سرمایه هر عضو از شرکت‌های تعاونی تامین نیاز تولیدکنندگان ۰/۸ میلیون ریال، تامین نیاز مصرف‌کنندگان ۱۸/۸ میلیون ریال و تامین نیاز صنوف خدماتی ۰/۲ میلیون ریال بود که نسبت به سال قبل به ترتیب ۴۳/۳ و ۳۷/۹ درصد کاهش و ۹۵۶/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد.

تعداد واحدهای صنفی دارای پروانه کسب (۱)

(هزار واحد)

سهام (درصد)	سال			
	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	کل واحدها
	۱۶/۱	۱۷/۳	۶/۰	صنوف تولیدی
	۴۸/۲	۴۷/۵	۱۵/۴	صنوف توزیعی
	۱۳/۹	۱۴/۸	۶/۱	صنوف خدماتی
	۲۱/۸	۲۰/۲	۲۲/۱	صنوف خدمات فنی
	۱۶۹۱/۶	۱۴۶۹/۳	۱۱۱۴/۲	
	۲۶۹/۶	۲۵۴/۴	۱۹۸/۳	
	۸۰۶/۲	۶۹۸/۴	۵۵۴/۴	
	۲۳۱/۲	۲۱۸/۰	۱۳۱/۴	
	۳۶۴/۶	۲۹۸/۵	۲۳۰/۱	

۱- آمار مذکور شامل شهرهای دارای سازمان‌های صنفی است.

ماخذ: وزارت بازرگانی - مرکز اصناف و بازرگانان ایران

طبق ماده (۴) قانون نظام صنفی، اصناف با توجه به نوع فعالیت آنها به چهارگروه تولیدی، خدمات فنی، توزیعی و خدماتی تقسیم می‌شوند. در سال ۱۳۸۴، تعداد واحدهای صنفی دارای پروانه کسب در سراسر کشور ۱۶۷۱/۶ هزار واحد بود که ۱۳/۸ درصد نسبت به سال قبل افزایش نشان می‌دهد. از این تعداد واحد صنفی، حدود ۴۸/۲ درصد صنوف توزیعی، ۲۱/۸ درصد صنوف خدمات فنی، حدود ۱۶/۱ درصد صنوف تولیدی و مابقی (۱۳/۹ درصد) صنوف خدماتی بودند. همچنین در میان چهار گروه صنفی یاد شده تعداد واحدهای صنوف خدمات فنی دارای پروانه کسب با ۲۲/۱ درصد افزایش، بیشترین نرخ رشد نسبت به سال گذشته را دارا بود.

۹-۶- نظام سهمیه‌بندی کالاها

براساس گزارش وزارت بازرگانی، در سال ۱۳۸۴ همانند سال‌های اخیر، کالاهای اساسی شامل قند و شکر، روغن نباتی، برنج و پنیر از طریق کالا برگ و با نرخ‌های یارانه‌ای و تعادلی توزیع شد. در این سال در مجموع تعداد ۴۴ کالا برگ در قالب سهمیه سراسری، بند (ح) تبصره (۱۵) قانون بودجه و اقشار آسیب‌پذیر اعلام شد.

سرانه توزیع قند و شکر نوع عادی سراسری، عادی فوق‌العاده روستایی، تعادلی سراسری، تعادلی فوق‌العاده روستایی و اقشار آسیب‌پذیر به میزان ۱۲۰۰ گرم، سرانه توزیع سهمیه عادی فوق‌العاده عشایری به میزان ۴۸۰۰ گرم و سهمیه سرانه مشمولان بند (ح) تبصره (۱۵) به میزان ۷ کیلوگرم بود.

در سال مورد بررسی، سهمیه سرانه برنج سراسری و اقشار آسیب‌پذیر به میزان ۳ کیلوگرم و سرانه مشمولان بند (ح) تبصره (۱۵) قانون بودجه ۷/۵ کیلوگرم بود. همچنین سهمیه سرانه روغن نباتی سراسری و اقشار آسیب‌پذیر معادل ۴۵۰ گرم و سهمیه مشمولان بند (ح) تبصره (۱۵) معادل ۶/۳ کیلوگرم بود. سهمیه سرانه پنیر نیز برای توزیع سراسری ۲۵۰ گرم و برای مشمولان بند (ح) تبصره (۱۵) معادل یک کیلوگرم بود.

در سال ۱۳۸۴، در مجموع ۱/۷ میلیون تن کالای اساسی توزیع شد که سهم هریک از کالاهای قند و شکر، برنج، روغن نباتی و پنیر به ترتیب ۴۲/۱، ۳۱/۵، ۲۵/۳ و ۱/۱ درصد بود.

مطابق گزارش سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، در سال ۱۳۸۴ میزان یارانه پرداختی برای تامین کالاهای کالا برگی و حمایت از اقشار آسیب‌پذیر موضوع جزء (۲) بند (ب) تبصره (۱۵) قانون بودجه ۹۱۲۲/۶ میلیارد ریال بود که در مقایسه با رقم مصوب و متمم بودجه سال ۱۳۸۴ (۱۰۵۰۶/۹ میلیارد ریال) به میزان ۸۶/۹ درصد محقق شد. در این سال یارانه پرداختی سرانه برای اجرای نظام سهمیه‌بندی کالاها حدود ۱۳۱/۳ هزار ریال بود.